

حرکت

شماره ۲۰ - ص ص : ۲۲ - ۵
تاریخ دریافت : ۸۲/۱۱/۲۸
تاریخ تصویب : ۸۳/۰۳/۱۳

توصیف رفتار مربیان در مسابقات دسته جمعی المپیاد دانش آموزی و بررسی رابطه آن با رفتار پرخاشگرا نه بازیکنان^۱

دکتر محمد کاظم واعظ موسوی^۲ - دکتر معصومه شجاعی - غلامرضا سمندر
عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع) - عضو هیأت علمی دانشگاه الزهراء (س) - عضو
هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

چکیده

نظام سنجش رفتار مربی، برای طبقه‌بندی رفتار مربیان در مسابقات ورزشی به وجود آمده است. این ابزار رفتار مربیان را به ۱۲ طبقه تقسیم می‌کند و در پژوهش‌هایی که به شناسایی و تحلیل رفتار مربیان پرداخته‌اند، مورد استفاده قرار گرفته است. از سوی دیگر به نظر می‌رسد عوامل محیطی با بروز رفتار پرخاشگرا نه ورزشکاران در مسابقات ورزشی همبسته باشد. از بین عناصر محیطی مختلف، بیش از همه باید به نقش مربی اشاره کرد. گاهی اغماض مربی نسبت به عمل پرخاشگرا نه ورزشکار نوعی بازخورد مثبت محسوب شده و موجب تقویت عمل پرخاشگرا نه وی می‌شود. همچنین ممکن است برخی مربیان، ورزشکاران خود را مستقیماً به عمل پرخاشگرا نه تحریک کنند. این سؤال اصولی که رفتار پرخاشگرا نه ورزشکاران تا چه حد با رفتارهای دوازده‌گانه مربی همبسته است، پرسش اصلی پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهد. به همین دلیل ۳۰۲ مسابقه ورزشی در رشته‌های فوتبال، فوتسال، والیبال، هندبال و بسکتبال در المپیاد ورزشی سال ۱۳۸۲ مورد مشاهده گروه تحقیق قرار گرفت. رفتار دوازده‌گانه مربی و رفتار پرخاشگرا نه هدفی، ایزاری، و رفتار جرأت‌مندان نه بازیکنان در برگه مخصوص ثبت شد و مورد تحلیل آماری قرار گرفت. نتایج نشان داد بیشترین رفتار پرخاشگرا نه همزمان با ندیده گرفتن اشتباه، تقویت، حفظ کنترل، و دستورالعمل پس از اشتباه رخ داده است. همچنین الگوی رفتار پرخاشگرا نه دختران با پسران متفاوت بود. به طوری که دختران پرخاشگری ایزاری و پسران پرخاشگری هدفی بیشتری نشان دادند.

واژه‌های کلیدی

نظام سنجش رفتار مربی (CBAS)، رفتار پرخاشگرا نه، ورزش‌های دسته جمعی.

۱- (پژوهش حاضر با حمایت مالی معاونت تربیت بدنی و تندرستی وزارت آموزش و پرورش اجرا شده است.)

مقدمه

مربیان هم از طریق روابط بین فردی و هم با نشان دادن جهت، اهداف و ساختار ورزش مورد نظر به تیم یا کلاس خود فعالیت می‌کنند. هنگامی که فردی، مربیگری تیمی را به عهده می‌گیرد، اهداف را به روشنی مشخص می‌کند. روابط بین فردی را بهتر می‌کند و راه‌های ارتباطی را باز می‌گذارد. دو رفتار مهم مربی عبارتند از ارتباط (دنیلسن، زلهارت، و دریک (۱۹۷۵)^۱ و دستورالعمل (ثارپ و گالیمور، ۱۹۷۶).^۲ با این حال، مطالعه رفتار مربیان در دو طبقه فوق خلاصه نشد. پژوهشگران به منظور تدوین راهنمایی برای تربیت مربیان باید رفتار مربی را با جزئیات بیشتری مشاهده می‌کردند (اسمیت، اسمال، هانت، ۱۹۷۷، اسمال، اسمیت، کرتیس، هانت، ۱۹۷۸).^۳ به همین دلیل نظام سنجش رفتار مربی (CBAS)^۴ برای کدبندی و تحلیل رفتار مربیان در زمین‌های بی طرف به وجود آمد.

رفتار مربی به دو بخش واکنشی و خودانگیخته تقسیم شد. رفتار واکنشی، واکنش به رفتار بازیکن است. برای مثال، دستورالعملی که مربی پس از ارتکاب یک خطا می‌دهد. از سوی دیگر، رفتار خودانگیخته، توسط خود مربی آغاز می‌شود. برای مثال هنگام ورود به زمین، مربی ممکن است بازیکنان خود را تشویق کند.

پژوهش‌های دیگر از CBAS برای سنجش رفتار خاصی از مربیان و اثر آن بر ورزشکاران جوان استفاده کرده‌اند. یافته‌ها نشان داده که دو سوم رفتار مربی مثبت است و در یکی از طبقات تقویت مثبت، تشویق کلی، و دستورالعمل کلی می‌گنجد. بازیکنانی که مربی‌شان در طول فصل از تشویق متصل به اشتباه و تقویت استفاده بیشتری کردند، در پایان فصل عزت نفس بیشتری از خود نشان دادند. همچنین هنگامی که مربی از دستورالعمل فنی کلی استفاده بیشتری کند، بازیکنان ارزشیابی مثبت‌تری از ورزش و هم‌تیمی‌های خود خواهند داشت. بازیکنانی که برای این مربیان بازی می‌کنند ادعا کرده‌اند که هم‌تیمی‌های خود را بیشتر دوست دارند، مربی‌شان

1- Danielson, Zelhart, and Derek

2- Thorpe and Galimore

3- Smith, Smoll, and Hunt; Smoll, Smith, Curtis and Hunt

4- Coaching behavior assessment system

آگاه‌تر است، اظهار تمایل کرده‌اند که سال دیگر هم در همان تیم بازی کنند و از بازی لذت بیشتری برده‌اند (واینبرگ و گلد، ۱۹۹۵). از سوی دیگر، به نظر می‌رسد عوامل محیطی با بروز رفتار پرخاشگرانه و ورزشکاران در مسابقات ورزشی همبستگی داشته باشد. از بین عناصر محیطی مختلف، احتمالاً نقش مربی شاخص‌تر است. گاهی چشم‌پوشی مربی از رفتار نامطلوب بازیکن به معنای تقویت عمل مذکور محسوب می‌شود (ایسبرگ، ۱۹۸۵، استقنز و لایت - پردمیر، ۱۹۹۶). ممکن است برخی مربیان، به‌طور مستقیم ورزشکاران خود را به عمل پرخاشگرانه تحریک کنند. این تحریک احتمالاً زمانی مؤثرتر است که ورزشکار جوان یا مبتدی باشد. این سؤال اصولی که آیا رفتار پرخاشگرانه ورزشکاران تاچه حد یا رفتارهای دوازده‌گانه مربی (اسمال و اسمیت، ۱۹۸۴) همبسته است، پرسش اصلی پژوهش حاضر را تشکیل داد.

روش تحقیق

در پژوهش حاضر از روش‌های مختلفی استفاده شد. هنگام مشاهده و ثبت نوع و تواتر رفتار مربی و رفتار پرخاشگرانه بازیکنان، از روش تحقیق مشاهده‌ای^۱ که از انواع روش‌های تحقیق توصیفی است، استفاده شد. به این ترتیب که گروه تحقیق در محل برگزاری مسابقات المپیاد دانش آموزی حاضر شد و ضمن مشاهده مسابقات، نوع و تواتر رفتار دوازده‌گانه مربی و نوع و تواتر رفتار پرخاشگرانه هدفی، رفتار پرخاشگرانه ایزاری، و رفتار جرات‌مندانه بازیکنان را مشاهده و در برگه ثبت داده‌ها ثبت کرد (مشاهده رفتار پرخاشگرانه بازیکن و مربی در محدوده زمانی سوت شروع بازی تا سوت پایان صورت گرفت). رفتارهای پرخاشگرانه قبل و بعد از بازی ثبت نشد. همچنین ثبت رفتار پرخاشگرانه به بازیکنان داخل زمین، بدون توجه به رفتار بازیکنان ذخیره محدود شد. برای افزایش روایی و عینیت مشاهده به روش زیر عمل شد:

- کلیه آزمودنی‌ها از بین مربیان تربیت بدنی آموزش و پرورش انتخاب شدند.
- سطح تحصیلات آن‌ها (۲۳ نفر) حداقل کارشناسی تربیت بدنی در نظر گرفته شد.
- ۱۰ نفر از آنان (۴۳ درصد) کارشناس ارشد و ۱ نفر دانشجوی دوره دکترا بود.

- همگی آزمونگران در رشته ورزشی خود متخصص بوده و با رفتار مربیان و پرخاشگری‌های رایج بازیکنان در آن آشنا بودند. و به ثبت داده‌ها گمارده شدند.

- همگی آزمونگران در کلاس آشنایی با رفتار مربی و مرور مفاهیم پرخاشگری در ورزش شرکت کرده و ابهامات خود را برطرف کردند.

آنان در خصوص تفاوت بین رفتار پرخاشگرانه هدفی، رفتار پرخاشگرانه ابزاری، و رفتار جرأت‌مندانه و شیوه تشخیص آن توجیه شدند. سپس در کارگاه یکسان‌سازی روش ثبت رفتار مربی و رفتار پرخاشگرانه بازیکنان شرکت کرده و برگه‌هایی را به‌طور آزمایشی پر کردند. این برگه‌ها مورد بحث و تبادل نظر آزمونگران و تصحیح محقق قرار گرفت. برای ثبت هر مسابقه، دو نفر گمارده شد تا بر دقت رأی یکدیگر نظارت کنند. یک نفر نیز به‌طور سیار برای رفع ابهامات و مشکلات احتمالی به سالن‌های ورزشی مختلف سرکشی می‌کرد.

جامعه آماری

جامعه آماری تحقیق حاضر، کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه بودند که در مسابقات ورزشی رشته‌های والیبال، هندبال، بسکتبال، فوتبال و فوتسال المپیاد دانش‌آموزی شرکت داشتند. نظر به اینکه دسترسی به این جامعه بزرگ امکان‌پذیر نبود، کلیه دانش‌آموزانی که در رشته‌های دسته جمعی المپیاد دانش‌آموزی سال ۱۳۸۲ شرکت کردند، به‌عنوان جامعه در دسترس، در نظر گرفته شدند. تعداد این افراد ۱۶۴۶ نفر بود که در قالب ۱۱۵ تیم به شرح جدول ۱ شکل گرفته بودند.

جدول ۱ - جامعه آماری پژوهش

نام تیم	تعداد تیم	تعداد نفرات	نام تیم	تعداد تیم	تعداد نفرات
هندبال پسران	۱۲	۱۴۴	والیبال دختران	۲۰	۲۴۰
فوتبال پسران	۱۲	۲۴۴	بسکتبال دختران	۲۰	۳۰۰
فوتسال پسران	۱۱	۱۰۰	هندبال دختران	۱۷	۱۹۴
بسکتبال پسران	۱۱	۱۶۵	۵۷ تیم و ۵۷ مربی	۷۳۴	۷۹۷
والیبال پسران	۱۲	۱۴۴			
جمع	۵۸ تیم و ۵۸ مربی	۷۹۷			
جمع کل	۱۱۵ تیم و ۱۱۵ مربی	۱۶۴۶ = ۱۵۳۱ + ۱۱۵ نفر			

نمونه آماری

نمونه آماری پژوهش حاضر با جامعه در دسترس مساوی بود (در واقع در این تحقیق به جای نمونه‌گیری از روش سرشماری استفاده شد)، به این ترتیب کلیه مسابقات مربوط به تیم‌های فوق مشاهده و وقایع مربوط به آن ثبت شد.

ابزار و روش گردآوری داده‌ها

در هر سالن ورزشی حداقل ۲ نفر از آزمودنی‌ها حاضر بودند و هرکدام رویدادهای مربوط به یک تیم را ثبت می‌کردند. محل ثبت داده‌ها برگه‌ای بود که به این منظور طراحی (رابرتس و همکاران)^۱ و برای استفاده خاص پژوهش حاضر تکمیل شده بود. برگه ثبت داده‌ها شامل فضایی برای ثبت نوع و زمان رخداد رفتار پرخاشگرانه، نوع و زمان رفتار مربی، سایر اطلاعات مربوط به مسابقه بود. این داده‌ها در برگه مزبور ثبت شد و در تحلیل آماری مورد استفاده قرار گرفت.

روش آماری

نظر به اینکه بخش اعظم سنجش‌ها در پژوهش حاضر از طریق محاسبه فراوانی در مقیاس‌های بزرگ انجام گرفت، محقق مجاز به استفاده از هرکدام از دو روش پارامتریک و ناپارامتریک بود. اکثر اوقات استفاده از روش ناپارامتریک به عللی امکان‌پذیر نبود (به این علت که فراوانی اعداد در برخی از طبقه‌ها، آنگونه که فرض آمار ناپارامتریک طلب می‌کند، زیاد نبود). براساس یک توافق همگانی، هنگامی که فراوانی مورد انتظار در برخی خانه‌ها کم باشد (کمتر از ۵)، به بزرگ شدن مقدار مجذور کای منجر خواهد شد. هرچند برخی از منابع آماری استفاده از آمار ناپارامتریک را در حالتی که میزان خانه‌های کمتر از ۵ مورد کمتر از ۴۰ درصد باشد مجاز می‌دانند، اما خانه‌های کمتر از ۵ مورد در پژوهش حاضر اغلب در حدود ۸۰ درصد بود. با این حال، پژوهش حاضر عمدتاً بر آمار پارامتریک تکیه کرد (مورهاوس و استول، ترجمه سیاسی، ۱۳۷۱).^۱

برای توصیف یافته‌ها از اکثر شاخص‌های آمار توصیفی مانند میانگین، انحراف معیار، واریانس، حداقل، حداکثر، دامنه و بیش از همه از درصد استفاده شد. شاخص‌های مذکور در جداول چندبعدی، درک بهتری از متغیرهای متعدد پژوهش فراهم کرد. به منظور آزمون فرضیه‌ها که همبستگی رفتار مربی با ورزشکار را مد نظر داشت، از آزمون ناپارامتریک مجذور کای پیرسون (و ضریب همبستگی پیرسون و همچنین ضریب همبستگی اسپیرمن، فقط برای مقایسه نتایج) استفاده شد.

نتایج و یافته‌های تحقیق

برای هر مسابقه، دو برگه ثبت داده‌ها پر شد (یک برگه برای هر تیم). در جدول ۲ تعداد برگه‌های پر شده برای مسابقات دختران و پسران به تفکیک نوشته شده است. به طور کلی ۶۰۴ برگه که وقایع ۳۰۲ مسابقه ورزشی در آن ثبت شده بود، مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

جدول ۲ - تعداد برگه ثبت داده‌ها به تفکیک رشته و جنسیت آزمودنی‌ها

تعداد برگه‌ها			
۱۱۲	والیبال	رشته	دختر
۱۱۰	بسکتبال		
۹۲	هندبال		
۳۱۴	جمع گروهی		
۵۲	والیبال	رشته	پسر
۵۲	بسکتبال		
۶۲	هندبال		
۶۶	فوتبال		
۵۸	فوتسال		
۲۹۰	جمع گروهی		
۶۰۴	جمع جدول		

به‌طور کلی ۲۸۹۹ رفتار مربی و به همین تعداد رفتار پرخاشگرانه و جرأت‌مندانانه بازیکنان مشاهده و ثبت شد (چون این دو رفتار به‌طور همزمان ثبت می‌شد، در نهایت تعداد آن‌ها مساوی است). در جدول ۴، رفتار دوازده‌گانه مربی به تفکیک رشته ورزشی و جنسیت آزمودنی‌ها طبقه‌بندی شده است. برای مثال در والیبال دختران، بیشترین درصد از رفتار مربی ندیده گرفتن اشتباه (۳۳/۷ درصد) و کمترین درصد آن دستورالعمل کلی (۹/۰ درصد) بود. در حالی که در والیبال پسران بیشترین درصد از رفتار مربی به تقویت نکردن (۱/۳۶ درصد) و کمترین درصد آن به دستورالعمل کلی (۸/۲ درصد) اختصاص یافت. همچنین در بسکتبال دختران بیشترین درصد از رفتار مربی ندیده گرفتن اشتباه (۲۶ درصد) و کمترین درصد آن ارتباط نامربوط (۸/۰ درصد) بود. در حالی که در بسکتبال پسران بیشترین درصد رفتار مربی حفظ کنترل (۴/۲۴ درصد) و کمترین درصد آن ارتباط نامربوط (۶/۰ درصد) بود. در هندبال دختران (۴/۳۳ درصد) و پسران (۷/۴۲ درصد) نیز بیشترین درصد به ندیده گرفتن اشتباه

جدول ۳ - رفتار دوازده گانه مربی به تفکیک رشته و جنسیت بازیکنان (برحسب درصد)

رفتار مربی	ورزش	والیبال دختران	بسکتبال دختران	هندبال دختران	والیبال پسران	بسکتبال پسران	هندبال پسران	فوتبال	فوتسال
تقویت کردن	۳/۴	۲/۹	۳/۳	۱۹/۴	۳/۷	۱۸/۶	۱۶/۸	۱/۵	
تقویت نکردن	۲/۲	۲۰/۲	۱/۲	۳۶/۱	۶/۵	۱/۳	۲/۹	۶/۹	
تشویق پس از اشتباه	۴/۵	۵/۸	۲/۶	۱۱/۱	۴/۱	۰/۲	۰/۷	۱/۵	
دستور پس از اشتباه	۴/۵	۱۶/۰	۴/۵		۱۴/۳	۱۸/۲	۲۲/۲	۵/۴	
تنبیه		۲/۹	۱/۷		۹/۲	۴/۹	۶/۷	۳/۴	
دستور تنبیه آمیز	۵/۶	۲/۹	۷/۶	۲/۸	۶/۵	۲/۹	۷/۵	۲/۵	
ندیده گرفتن اشتباه	۳۳/۷	۲۶/۰	۳۳/۴	۸/۳	۱۰/۶	۴۲/۷	۳۶/۷	۵۰/۲	
حفظ کنترل	۲۰/۲	۱۲/۷	۲۹/۱	۱۳/۹	۲۴/۴	۲/۹	۱/۸	۹/۹	
دستور کلی	۹/۰	۴/۸	۱۰/۲	۲/۸	۴/۱	۰/۷	۴/۱	۷/۴	
تشویق کلی	۳/۴	۳/۱	۰/۵		۰/۹	۲/۰	۰/۱	۶/۴	
سازماندهی	۴/۵	۱/۷	۵/۷	۲/۸	۹/۷	۰/۲	۰/۳	۱/۰	
ارتباط نامربوط	۹/۰	۰/۸	۰/۲	۲/۸	۶/۰	۵/۶	۰/۳	۳/۹	
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	

اختصاص یافت، در حالی که کمترین درصد در هندبال دختران به ارتباط نامربوط (۰/۲) درصد) و در هندبال پسران به تشویق کلی (۰/۲ درصد) و تشویق پس از اشتباه (۰/۲ درصد) اختصاص یافت. نظر به اینکه مسابقات فوتبال و فوتسال به پسران اختصاص داشت، امکان مقایسه بین رفتار مربیان دختر و پسر وجود نداشت. با این حال بررسی رفتار مربی در درون رشته نیز اطلاعات باارزشی را فراهم می‌آورد. برای مثال مربی فوتبال حدود ۱۱ برابر بیشتر از

مربی فوتسال بازیکنان خود را تقویت کرده است. جدول ۴، درصد رفتار مربی در مقابل رفتار پرخاشگرانه ابزاری، هدفی و رفتار جرأت‌مندانۀ ورزشکاران را نشان می‌دهد. در این جدول رفتار ورزشکاران و رفتار مربی که در قبال یکدیگر انجام شده بود، به طوری که به هم ربط داده شوند، نوشته شده است. برای مثال در هندبال دختران، $1/7$ درصد رفتار پرخاشگرانه ابزاری با تقویت مربی همراه بود، در حالی که این مسئله در هندبال پسران $19/4$ درصد بود. همچنین می‌توان با نگاه افقی به اعداد مندرج در جدول، درصد رخداد رفتارهای مربیان را با یکدیگر مقایسه کرد. برای مثال در اولین ردیف که متعلق به بسکتبال دختران است، بیشترین درصد به ندیده گرفتن اشتباه مربوط بود ($27/4$ درصد). در صورتی که در ستون سوم که متعلق به بسکتبال پسران است، بیشترین درصد به دستورالعمل پس از اشتباه و حفظ کنترل ($17/1$ درصد) تعلق داشت.

برای آزمودن فرضیات تحقیق که به همبستگی بین رفتار مربی با رفتار پرخاشگرانه بازیکنان اشاره می‌کرد، ابتدا تواتر رفتارهای سه‌گانه بازیکنان دختر و پسر که همراه با رفتارهای دوازده‌گانه مربیان مشاهده و ثبت شده بود، مشخص شد. جدول ۵ تواتر رفتارهای سه‌گانه بازیکنان دختر و پسر را در مقابل رفتار مربیان نشان می‌دهد. برای مثال، ۷ پرخاشگری ابزاری، ۲ پرخاشگری هدفی و ۳ رفتار جرأت‌مندانۀ دختران با تقویت مربی همراه بوده است. این تفاوت نشان می‌دهد تقویت مربیان ورزش دختران با رفتار پرخاشگرانه هدفی بازیکنان خود بیشتر همراه بوده است. هرچند مقایسه این آمار با وضعیت پسران به علت نامساوی بودن تعداد مسابقات صحیح نیست، اما مقایسه درون گروهی امکان‌پذیر و اطلاع‌رسان است. درخصوص پسران وضعیت مشابهی وجود داشت، به صورتی که ۲۶ رفتار پرخاشگرانه ابزاری، ۷۴ رفتار پرخاشگرانه هدفی و ۱۶ رفتار جرأت‌مندانۀ با تقویت مربی همراه بود. بدین معنی که پرخاشگری هدفی نسبت به پرخاشگری ابزاری سه برابر بیشتر با تقویت مربیان ورزش پسران همراه بوده است. همچنین ارقام مربوط به تنبیه حاکی از آن است که ۱۱ مورد پرخاشگری ابزاری، ۹ مورد پرخاشگری هدفی، ۱ مورد رفتار جرأت‌مندانۀ دختران با تنبیه مربی همراه بوده است. ارقام مربوط به پسران به ترتیب عبارت بود از ۱۰، ۳۷ و صفر. ملاحظه می‌شود مربیان ورزش پسران تنبیه را نسبت به مربیان ورزش دختران در شرایط مناسب‌تری به کار برده‌اند.

جدول ۴ - درصد رفتار مربی که همراه با پر خاشک‌گرانه ایزری، هدفی و جزئیات بازیکان در رشته‌های ورزشی مختلف

ارتباط تأمین	سازماندهی	تشریح کلی	دستور کلی	حفظ کنترل	ندیده گرفتن اشتباه	دستور تنبیه‌آمیز	تنبیه	دستور پس از اشتباه	تشویق پس از اشتباه	تقویت تقویت نگردن	رشته ↓	رفتار ←
۱/۰/۶	۱/۱/۳	۱/۲/۵	۱/۵/۱	۱/۱۵/۹	۱/۲۷/۴	۱/۳/۲	۱/۳/۲	۱/۲۲/۹	۱/۳/۲	۱/۱۴/۰	بسکبال	پ.
۱/۰/۳	۱/۵/۸		۱/۱۰/۷	۱/۳۱/۴	۱/۳۴/۳	۱/۶/۹	۱/۱/۷	۱/۳/۵	۱/۲/۳	۱/۱/۷	دختران	ایزری
۱/۶/۶	۱/۱۳/۲		۱/۶/۶	۱/۱۷/۱	۱/۱۱/۸	۱/۱۳/۲	۱/۶/۶	۱/۱۷/۱	۱/۳/۹	۱/۱/۳	دختران	پ.
۱/۷/۰		۱/۳/۱	۱/۱/۶	۱/۱/۶	۱/۴۳/۴	۱/۸/۶	۱/۳/۹	۱/۱۷/۸		۱/۰/۸	بسکبال	ایزری
											پسران	پ.
۱/۵/۱		۱/۵/۹	۱/۵/۳	۱/۹/۶	۱/۴۳/۱	۱/۷/۱	۱/۳/۶	۱/۳۲/۰	۱/۰/۴	۱/۷/۶	فوتبال	پ.
۱/۹/۸	۱/۳/۷	۱/۳/۷	۱/۹/۸	۱/۱۷/۱	۱/۳۵/۴	۱/۶/۱	۱/۶/۱	۱/۴/۹	۱/۴/۹	۱/۵/۹	فوتسال	پ.
۱/۰/۸	۱/۲/۰	۱/۲/۴	۱/۵/۹	۱/۱۱/۵	۱/۲۳/۷	۱/۲/۸	۱/۳/۲	۱/۱۵/۰	۱/۵/۱	۱/۴/۷	دختران	ایزری
											پسران	پ.
۱/۲/۹	۱/۶/۵	۱/۳/۲	۱/۹/۷	۱/۱۱/۳	۱/۳۲/۳	۱/۱۱/۳	۱/۱/۶	۱/۹/۷	۱/۴/۸	۱/۹/۷	دختران	پ.
											پسران	پ.
۱/۲/۹	۱/۲/۹		۱/۲/۹	۱/۱۴/۳	۱/۸/۶	۱/۲/۹			۱/۱۱/۴	۱/۸/۳	دختران	پ.
											پسران	پ.

ادامه جدول ۴ - درصد رفتار مربی که همراه با پرخاشگرانه ابزاری، هدفی و جراتمندانه بازیکنان در رشته‌های ورزشی مختلف

نامربوط	ارتباط	سازماندهی	تشویق کلی	دستور کلی	حفظ کنترل	ندیده گرفتن اشتباه	دستور تشبیه آمیز	تشبیه	دستور پس از اشتباه	تشویق پس از اشتباه	تقویت نکردن تقویت	رشته	رفتار
۱/۵/۳	۱/۷/۵	۱/۰/۸	۱/۶/۳	۱/۲۹/۳	۱/۱۰/۵	۱/۳/۰	۱/۱۱/۳	۱/۱۲/۰	۱/۴/۵	۱/۸/۳	۱/۵/۳	بسکتبال	پ. هدفی
۱/۵/۶	۱/۰/۳	۱/۱/۴	۱/۰/۶	۱/۳/۶	۱/۴۲/۹	۱/۳/۱	۱/۶/۲	۱/۱۷/۹	۱/۰/۳	۱/۱/۴	۱/۱۶/۸	هندبال	پسران
۱/۰/۳	۱/۰/۵		۱/۳/۸	۱/۷/۷	۱/۴۴/۸	۱/۹/۶	۱/۱۱/۴	۱/۲۲/۳	۱/۱/۱	۱/۵/۰	۱/۳/۰	فوتبال	پسران
۱/۱/۷	۱/۳/۴	۱/۳/۴	۱/۳/۴	۱/۱۲/۸	۱/۴۶/۴	۱/۵/۲	۱/۱۲/۱	۱/۳/۴	۱/۱/۷	۱/۱۰/۳	۱/۱/۷	فوتسال	فوتبال
				۱/۰/۱۰۰								والیبال	رفتار
۱/۱/۵	۱/۱/۵	۱/۷/۶	۱/۱۰/۶	۱/۳۷/۸	۱/۳۱/۸	۱/۳/۰	۱/۱/۵	۱/۳/۰	۱/۱۵/۲	۱/۲۲/۷	۱/۱/۵	بسکتبال	جراتمندانه
				۱/۵۳/۸	۱/۱۵/۴	۱/۷/۷		۱/۲۵/۰	۱/۳/۲			دختران	دختران
۱/۱۲/۵	۱/۱۲/۵	۱/۱۲/۵	۱/۱۲/۵	۱/۱۲/۵				۱/۲۵/۰	۱/۲/۳	۱/۱۲/۵		بسکتبال	دختران
۱/۳/۱	۱/۳/۱	۱/۳/۱	۱/۳/۱	۱/۴۳/۱	۱/۴۳/۱	۱/۴/۶		۱/۲۰/۰	۱/۳/۹	۱/۱/۵	۱/۲۴/۶	هندبال	پسران
۱/۰/۶	۱/۰/۶	۱/۳/۲	۱/۰/۶	۱/۱۱/۵	۱/۱۱/۵	۱/۱/۹	۱/۰/۶	۱/۷/۷		۱/۱۲/۲	۱/۶۱/۵	فوتبال	پسران
		۱/۴۲/۹	۱/۲۸/۶	۱/۶۲/۳				۱/۱۴/۳				فوتسال	فوتسال

جدول ۵ - همراهی رفتار دوازده گانه مری با رفتار سه گانه بازیکنان دختر و پسر

کلی	رفتار بازیکن			رفتار مری		
	رفتار جراتمندانه	پرخاشگری هدفی	پرخاشگری ابزاری	جنسیت	دختر	پسر
۳۰	۳	۲۰	۷	دختر	تقویت کردن	
۱۱۶	۱۶	۷۴	۲۶	پسر		
۱۴۶	۱۹	۹۴	۳۳	کلی		
۱۰۲	۱۵	۶۰	۲۷	دختر	تقویت نکردن	
۳۳	۲	۲۸	۳	پسر		
۱۳۵	۱۷	۸۸	۳۰	کلی		
۴۳	۱۰	۲۰	۱۳	دختر	تشویق پس از اشتباه	
۱۴		۱۱	۳	پسر		
۵۷	۱۰	۳۱	۱۶	کلی		
۹۹	۳	۴۸	۴۸	دختر	دستورالعمل پس از اشتباه	
۱۳۱	۱۵	۸۰	۳۶	پسر		
۲۳۰	۱۸	۱۲۸	۸۴	کلی		
۲۱	۱	۹	۱۱	دختر	تنبيه	
۴۷		۳۷	۱۰	پسر		
۶۸	۱	۴۶	۲۱	کلی		
۵۱	۳	۱۹	۲۹	دختر	دستورالعمل تنبيه آميز	
۳۱	۳	۱۶	۱۲	پسر		
۸۲	۶	۳۵	۴۱	کلی		
۲۹۴	۲۳	۱۰۹	۱۶۲	دختر	ندیده گرفتن اشتباه	
۲۶۳	۲۸	۱۷۰	۶۵	پسر		
۵۵۷	۵۱	۲۷۹	۲۲۷	کلی		

ادامه جدول ۵ - همراهی رفتار دوازده گانه مربی با رفتار سه گانه بازیکنان دختر و پسر

کلی	رفتار بازیکن			رفتار مربی		
	رفتار جرأتمندانه	پرخاشگری هدفی	پرخاشگری ابزاری	جنسیت	دختر	پسر
۲۰۱	۱۷	۵۰	۱۳۴	دختر		
۷۳	۱	۵۷	۱۵	پسر		
۲۷۴	۱۸	۱۰۷	۱۴۹	کلی		
۷۴		۲۹	۴۵	دختر	جنسیت	
۱۴	۱	۶	۷	پسر		
۸۸	۱	۳۵	۵۲	کلی		
۲۰	۵	۱۱	۴	دختر	جنسیت	
۱۳	۳	۶	۴	پسر		
۳۳	۸	۱۷	۸	کلی		
۳۵	۱	۱۲	۲۲	دختر	جنسیت	سازماندهی
۲۳	۱	۱۲	۱۰	پسر		
۵۸	۲	۲۴	۳۲	کلی		
۱۳	۱	۱۰	۲	دختر	جنسیت	ارتباط نامربوط
۴۵	۳	۲۸	۱۴	پسر		
۵۸	۴	۳۸	۱۶	کلی		

این مقایسه در خصوص تشویق کلی نیز جالب توجه است. چهار مورد پرخاشگری ابزاری، ۱۱ مورد پرخاشگری هدفی و ۵ مورد رفتار جراتمندانه دختران با تشویق کلی مربی همراه بوده است. این ارقام برای مربی پسران به ترتیب ۴، ۶ و ۳ بود. شباهت اعداد در خصوص پرخاشگری ابزاری و رفتار جراتمندانه، همچنین تفاوت آن‌ها در خصوص پرخاشگری هدفی بارز است.

برای آزمودن فرضیات اساساً باید همبستگی بین فراوانی رفتار مربی و فراوانی رفتار بازیکنان مشخص می‌شد. با عنایت مجدد به توضیحات پیشین درخصوص امکان استفاده از روش‌های گوناگون آماری ارائه شده، هم ضریب همبستگی پیرسون و هم ضریب همبستگی اسپیرمن مورد استفاده قرار گرفت و در تمام موارد نتایجی مشابه با یکدیگر به دست آمد. نتایج در جدول ۶ ذکر شده است.

جدول ۶ - همبستگی بین رفتار مربی با مجموع رفتار پرخاشگرانه بازیکنان دختر و پسر

P	مقدار	سنجش		رفتار مربی
		ضریب همبستگی پیرسون	فاصله به فاصله	
۰/۰۰۰(c)	۰/۲۴۲	ضریب همبستگی پیرسون	فاصله به فاصله	دستورالعمل پس از اشتباه
		ضریب همبستگی پیرسون	رتبه به رتبه	
	۲۳۰	تعداد موارد معتبر		
۰/۰۴۰(c)	۰/۲۵۰	ضریب همبستگی پیرسون	فاصله به فاصله	تنبيه
		ضریب همبستگی پیرسون	رتبه به رتبه	
	۶۸	تعداد موارد معتبر		
۰/۰۰۰(c)	۰/۲۶۲	ضریب همبستگی پیرسون	فاصله به فاصله	ندیده گرفتن اشتباه
		ضریب همبستگی پیرسون	رتبه به رتبه	
	۵۵۷	تعداد موارد معتبر		
۰/۰۰۰(c)	۰/۲۸۰	ضریب همبستگی پیرسون	فاصله به فاصله	حفظ کنترل
		ضریب همبستگی پیرسون	رتبه به رتبه	
	۲۷۴	تعداد موارد معتبر		

براساس داده‌های جدول فوق، رفتار پرخاشگرانه بازیکنان با دستورالعمل پس از اشتباه، تنبيه، ندیده گرفتن اشتباه و حفظ کنترل همبستگی معنی دار داشت. مقصود این است که افزایش فراوانی این چهار رفتار با افزایش فراوانی رفتارهای پرخاشگرانه بازیکنان همراه بود. مفهوم کلی یافته‌ها این است که به طور قطع برخی از رفتارهای مربیان با رفتار پرخاشگرانه بازیکنان همبسته است.

بحث و نتیجه گیری

همان طور که نتایج نشان داد، نقش مربی با تواتر رفتار پرخاشگرانه و ورزشکاران در مسابقات ورزشی همبستگی دارد. به نظر می رسد عقاید، ارزش گذاری ها، قضاوت ها، رفتار و واکنش های مربی نسبت به پرخاشگری، با نوع و میزان پرخاشگری یا رفتار زورمدارانه و ورزشکاران پیوند دارد و به شکل گیری الگوهای مختلف پرخاشگری در آن ها مربوط است (اسمیت، ۱۹۷۱). تأثیر رفتار مربی بر میزان پرخاشگری فرد به عوامل دیگری مثل شخصیت، تجربیات قبلی، آمادگی بدنی و روانی و... وابسته است. این عوامل تعیین می کنند که نشانه های محیطی مربوط به رفتار مربی موجب بروز پرخاشگری می شود یا خیر (برد میر، ۱۹۸۳).

آگاهی ورزشکاران از "محدوده خاکستری خشونت ورزشی" در یک رشته خاص، علاوه بر اینکه محصول قوانین و تفاسیر آنهاست، تحت تأثیر هنجارهای جامعه، ارزش گذاری ها، قضاوت ها و رفتارهای افراد مهم برای ورزشکار (مثل مربی) قرار می گیرد (گیل، ۱۹۸۵). بنابراین رفتارهای مربی مثل نادیده گرفتن اشتباه با اثر بر این محدوده، آشکارکننده پیوند با رفتار پرخاشگرانه بازیکن است.

رابطه معنی داری بین نادیده گرفتن اشتباه و رفتار پرخاشگرانه با نتایج و اینبرگ و گلد (۱۹۹۵) همخوانی دارد. به عقیده و اینبرگ و گلد، اغماض مربی نسبت به عمل پرخاشگرانه و ورزشکار نوعی بازخورد مثبت محسوب شده و موجب تقویت عمل پرخاشگرانه او می شود. احتمالاً حفظ کنترل نیز سبب افزایش تحریک و ورزشکاران و در نتیجه بروز پرخاشگری می شود. با توجه به اینکه پرخاشگری پدیده ای چندعاملی است که تحت تأثیر متقابل عوامل فردی، محیطی و عوامل مربوط به تکلیف قرار می گیرد (شولتز و ویلمز، ۱۹۹۱)، اشتباه و ورزشکار موجب احساس ناکامی در او کاهش آستانه تحمل نشانه ها یا محرک های محیطی پرخاشگری می شود و او را مستعد بروز رفتار خشونت آمیز در صورت وجود محرک های محیطی پرخاشگری می سازد. بنابراین در شرایط وقوع اشتباهات، دستورالعمل، نادیده گرفتن و حتی تنبیه (نوعی محرک طبیعی)، بر میزان تواتر رفتار پرخاشگرانه می افزاید. این نتایج با نظریه ناکامی پرخاشگری و همچنین توضیحات شناختی در این زمینه همخوانی دارد. احساس ناکامی در افراد مختلف ممکن است ریشه در عوامل متفاوتی داشته باشد. این احساس به عوامل بسیاری

مثل تجربیات قبلی، برداشت فرد از موقعیت، شخصیت، میزان پرخاشگری ذاتی و... بستگی دارد. ممکن است افراد مختلف در شرایط مشابه احساس ناکامی متفاوتی داشته باشند. به عبارت دیگر عوامل مختلفی موجب ایجاد این احساس در افراد مختلف می شود. ممکن است عامل ایجادکننده ناکامی در یک فرد، باخت و عدم دستیابی تیم به هدف باشد و در فرد دیگر باوجود برد تیم، عملکرد و اشتباهات فردی سبب تجربه ناکامی گردد. این نتایج با یافته های همتی نژاد و همکاران (۱۳۷۹) همخوانی ندارد. آن ها بین تنبیه بعد از پرخاشگری و کاهش پرخاشگری ورزشکاران ارتباط معنی داری یافتند. همچنین محتمل است که رفتار مربی خود تحت تأثیر متغیر دیگری به نام شیوه رهبری او باشد. در نتیجه، نقش یک واسطه را در میزان پرخاشگری ایفا کند. موافق با یافته های اسمیت (۱۹۷۷) به نظر می رسد تأکید زیاد برخی مربیان بر پیروزی، رفتار آن ها را تحت تأثیر قرار داده و در نتیجه موجب بروز پرخاشگری بیشتری در بازیکنان می شود. تأکید زیاد بر برد حتی به قیمت آسیب رساندن به حریف، ادراک ورزشکار از محدوده خاکستری خشونت ورزشی را تحت تأثیر قرار داده و بر میزان پرخاشگری اثر می گذارد که در تحقیق حاضر، این عامل مورد بررسی قرار نگرفت.

پیشنهاد می شود محققان علاقه مند به شناخت عوامل مؤثر بر پرخاشگری، به منظور تعیین دقیق کلیه متغیرهای اثرگذار بر این پدیده، شیوه رهبری مربی و اثر متقابل این متغیر و سایر متغیرها بر میزان پرخاشگری را بررسی کنند. به طور کلی، پرخاشگری تحت تأثیر متقابل عوامل فردی (گرایش های ذاتی و فطری، شخصیت، آستانه تحمل، تجربیات قبلی، برداشت و تفسیر شرایط و...)، محیطی (رفتار مربی، بازیکنان هم تیمی و تیم مقابل، تماشاگران، دمای محیط، حساسیت بازی، داور و...) و عوامل مربوط به تکلیف (نوع رشته ورزشی) است و برای شناخت کامل آن باید به بررسی همه جانبه این عوامل پرداخت.

منابع و مأخذ

- ۱- مورهاوس، ج، استول، جی. "روش های آماری و کاربردهای آن در تربیت بدنی"، ترجمه حسین سپاسی، انتشارات رشد، ۱۳۷۱.
- ۲- همتی نژاد، مهرعلی. رحمانی نیا، فرهاد. صالحی، سیروس. و کیالاشکی، رشاد. "بررسی

عوامل پرخاشگری در میدان‌های ورزشی از دیدگاه ورزشکاران، تماشاگران و متخصصان تربیت بدنی"، المپیک ۱۳۷۹، ۱۸، صص ۴۶-۳۰.

3- Bredemeier, B.J. "Athletic aggression: A moral concern". In J.H.Goldstein (Ed.). *Sports violence*. New York: Springer - Verlag, 1983, PP: 47-81.

4- Danielson, R.R., Zelhart, P.E., and Drake, C.J. "Multidimensional scaling and factor analysis of coaching behavior as perceived by high school hockey players". *Research Quarterly*, 1975, 46, PP: 323-334.

5- Gill, D.L., "A sport and exercise psychology perspective on stress". *Quest*, 1985, 46, PP: 20-27.

6- Hanin, Y.L.. "On immediate diagnostics of personality's state in a group". *Teoria I Praktica Fizicheskoy Kultury*, 1977, 8, PP: 8-11.

7- Isberg, L. "Violence in sport. A theoretical discussion and empirical analysis of the concept irregular act in ice hockey". *Educational Research*. Uppsala, 1985, Nr 61.

8- Scholtz, G.J., and Willemsse, J.W. "Antecedents of aggression in sport". *Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*, 1991, 14 (1), PP: 51-62.

9- Smith, M.D. "Aggression in sport: Toward a role approach". *Journal of the Canadian Association for Health, Physical Education and Recreation*, 1971, 371, PP: 22-25.

10- Smith, M.D. "An evaluation of aggression in minor hockey players". In B. Kerr (ed.) *Human performance and behavior. Proceedings of the Canadian Psycho - Motor Learning and Sports Psychology Symposium, Annual Conference*, 1977, PP: 185-190.

11- Smith, R.E., Smoll, F.L., and Hunt, E. "A system for the behavioral

assessment f athletic coaches". Research Quarterly, 1977, 48, PP:401-407.

12- Smoll, F.L., Smith, R.E., Curtis, B. and Hunt, E. "Toward a multidimensional model of coach - player relationship". *Research Quarterly, 1978, 49, PP: 528-541.*

13- Smoll, F.L., and Smith, R.E. "Leadership research in youth sports". In J.M. Silva and R.S. Weinberg (Eds.), *Psychological foundations of sport. Champaign, IL: Human Kinetics.1984.*

14- Stephens, D.E., and Light - Bredemeier, B.J."Moral atmosphere and Judgments about aggression in girls' soccer: Relationship among moral and motivational variables". *Journal of Sport and Exercise Psychology, 1996, 18 (2), PP: 158-173.*

15- Tharp, R.G., and Gallimore, R."January. What a coach can teach a teacher". *Psychology today,1978, 9, PP: 74-78.*

16- Weinberg, Robert S. and Gould, Daniel,"*Foundation of Sport and Exercise Psychology". Human Kinetics. 1995.*

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی